

О СПОРАЗУМНОЈ ПОДЕЛИ НАСЛЕДСТВА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

Апстракт: *Наследничка заједница настаје на основу закона, а поводом смрти физичког лица. Имајући у виду да се ради о заједници наследника која настаје независно, па чак и противно њиховој вољи, она је у праву практично неодржива. У циљу престанка наследничке заједнице као принудне творевине, наследницима је дато право да, независно један од другог, захтевају поделу или изврше споразумну деобу наследства. Предмет рада је разматрање законских одредаба споразумне деобе наследства у упоредном праву. Споразумна деоба наследства је комплексно правно подручје. Говорећи о споразумној деоби наследства, размотрићемо све њене сегменте.*

Кључне речи: *наследничка заједница, деоба, субјекти, споразум, форма, реализација.*

1. Увод

Наследничка заједница, као својеврсни облик заједништва, настаје на основу закона, а поводом смрти физичког лица. Имајући у виду да се ради о заједници наследника која настаје независно, па чак и противно њиховој вољи, она је у праву практично неодржива. У циљу престанка наследничке заједнице као принудне творевине, наследницима је дато право да, независно један од другог, захтевају поделу наследства или изврше споразумну деобу.

У раду разматрамо одредбе о споразумној деоби наследства у наследно-правном систему Аустрије, Немачке, Француске, Хрватске, Бугарске и Русије. Одабир наследноправног система Аустрије, Немачке, Француске и Русије извршили смо у настојању да споразумну деобу наследства размотримо кроз призму детаљне и свеобухватне законске регулативе коју нам ови системи пружају. Наследноправне системе Хрватске и

* evtimovivana@yahoo.com

Бугарске узимамо с циљем да укажемо да је споразумна деоба наследства предвиђена наследноправним прописима ових земаља, али да до данас није уследила њена детаљна регулатива.

Методом компаративне анализе настојимо да укажемо на сличности, разлике и специфичности правне регулативе споразумне деобе наследства у наведеним наследноправним системима. Структуру рада чини пет целина. У првој целини, дефинишемо институт наследничке заједнице, право на деобу наследства и споразумну деобу наследства. У другој целини, анализирамо одредбе које регулишу питања субјеката споразумне деобе наследства. Трећу целину посвећујемо форми споразума о деоби наследства. Могућност делимичне деобе наследства разматрамо у четвртој целини. Пету целину посвећујемо инструментима за реализацију споразума о деоби наследства.

Оваква структура рада резултат је настојања да се споразумна деоба наследства размотри кроз све њене сегменте, од субјеката и воље за споразумом до његове реализације. Циљ рада је покушај да укажемо на детаљну правну регулативу споразумне деобе наследства у праву Аустрије, Француске, Немачке и Русије, а посебно на практичност законских решења ових наследноправних система.

Компаративна анализа решења из упоредног права омогућава нам да сагледамо најбоља решења и да их, као таква, преточимо у законски текст у некој будућој редакцији прописа о наслеђивању Републике Србије.

2. Наследничка заједница и право на деобу наследства

Наследничка заједница је правни однос који настаје између два или већег броја наследника у моменту смрти оставиоца, поводом његове заоставштне.¹ Наследничку заједницу можемо посматрати са два

¹ Наследничка заједница је у аустријском праву регулисана у оквиру 8 и 16 главе аустријског Грађанског законика [Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811 idF BGB1 I 58/2004, 77/2004, 43/2005, 113/2006]. Текст овог законика може се наћи на сајту: <http://www.jusline.at>. У наставку рада биће коришћена скраћеница ABGB. Видети: пар. 825-849 и пар. 550 ABGB.

Немачки законодавац наследничку заједницу регулише одредбама пар. 2032-2041 немачког Грађанског законика [Bürgerliches Gesetzbuch, BGB1 I S. 195, закључно са изменама и допунама из 2008. године, BGB1. I S2399]. Текст Законика може се наћи на сајту: <http://www.gesetze-im-internet>. У наставку рада биће коришћена скраћеница BGB. У француском праву наследничка заједница регулисана је у трећој књизи, у оквиру прве главе француског Грађанског законика [CodeCivil]. Текст Законика може се наћи на сајту: <http://www.legifrance.gouv.fr>. У наставку рада, биће коришћена скраћеница CC. Видети: чл. 815-892 CC.

аспекта. Један је субјективни, а други објективни, односно стварни аспект. Наследничка заједница, са субјективног аспекта посматрана, чини заједницу лица позваних на наслеђе. Посматрана са објективног, стварног аспекта, наследничка заједница представља заједницу наследника која настаје поводом ствари и права која чине заоставштину. Наследничка заједница настаје између универзалних сукцесора оставиоца. Конституисањем наследничке заједнице и њеним трајањем у времену обезбеђује се континуитет у правним односима између два тренутка у времену: један тренутак је смрт оставиоца, други тренутак је деоба наследства. Посматрана кроз призму правне природе, наследничка заједница је заједница за коју важе правила о сусвојини или заједничкој својини.² Како због већег броја субјеката који чине наследничку заједницу, тако и њихових различитих интереса и циљева, она често представља „јабуку раздора“ међу наследницима. Стога наследници имају право да захтевају поделу наследства или изврше споразумну деобу.

У хрватском праву наследничка заједница је регулисана чл. 141145 Закона о наслеђивању Републике Хрватске (“Narodne novine”, бр. 48/2003, 163/2003). Текст Закона може се наћи на сајту: <http://www.narodne-novine.nn.hr>. У наставку рада биће коришћена скраћеница ЗНН. Бугарски законодавац деобу наследства регулише чл. 69-80 Закона о наслеђивању Републике Бугарске [Закон за наследство на Република Бугария, Обн. ДВ. бр. 22/1949, 41/1949, 275/1950, 41/1950, 41/1985, 60/1992, 21/1996, 104/1996, 117/1997, 96/1999, 34/2000, 59/2007]. Текст овог закона може се наћи на сајту: <http://www.lex.bg>. У наставку рада биће коришћена скраћеница ЗНБ. За разлику од деобе наследства коју уређује ЗНБ, институт наследничке заједнице није уређен овим законом, већ се аналогно примењују одредбе о сусвојини садржане у оквиру Закона о својини Републике Бугарске [Закон за сопственост на Република Бугария Обн. ДВ. бр. 92/1951, 12/1958, 90/1963, 26/1973, 54/1974, 87/1974, 55/1978, 36/1979, 19/1985, 14/1988, 91/1988, 38/1989, 31/2000, 46/2006, 105/2006, 24/2007, 59/2007, 113/2007]. Текст овог Закона може се наћи на сајту: <http://www.lex.bg>. У наставку рада биће употребљавана скраћеница ЗСБ. Видети: чл. 30-36 ЗСБ.

У праву Руске Федерације наследничка заједница регулисана је у трећем делу Грађанског кодекса Руске Федерације [Гражданский кодекс Российской Федерации. Трећи део овог законика објављен је у СЗРФ, N 49, од 03. 12. 2001]. Интегрални текст Законика може се наћи на сајту: <http://www.corporativelow.ru>. У наставку рада биће коришћена скраћеница ГКРФ. Видети: чл. 1164-1174 ГКРФ.

² У аустријском праву наследничка заједница је сусвојина наследника на наслеђеним добрима. Видети: пар. 888-890 ABGB. У немачком праву, моментом смрти оставиоца наследници постају заједничари поводом заоставштине оставиоца. Видети: пар. 2032 BGB. Француски, бугарски и руски законодавац прописују да наследници постају сувласници моментом давања наследничке изјаве која делује *ex tunc*. Видети: чл. 768 и чл. 776 СС; чл. 48 ЗНБ; чл. 1152, ст. 1, тач. 4 ГКРФ. У хрватском праву наследничка заједница је заједничка својина наследника до момента правноснажности решења о наслеђивању. Након правноснажности решења о наслеђивању, наследници имају положај сувласника. Видети: чл. 141 ZNH.

Право на деобу наследства је овлашћење наследника да иницирају поступак деобе и остваре деобу наследства, а такође и овлашћење наследника да сагласном изјавом воља изврше поделу наследства. „Право на деобу наследства јесте овлашћење које свом титулару омогућава да иступи из наследничке заједнице, те да му, уместо удела у њој, припадне одређена ствар или право из оставинске масе“ [Стојановић, 2009: 103].

Реализацијом права на деобу наследства, наследничка заједница се гаси у целини или у делу у коме наследници то захтевају или се о томе споразумеју. Право на деобу наследства је преображајно право које омогућује наследницима да иницирају и изврше потпуну или делимичну деобу наследства, или да унесу жељене промене у међусобне односе. „Право на деобу је преображајно право³ које произлази из сувласничког права својине и међусобног односа сувласника исте ствари“ [Gavella, Josipović, Gliha, Belaj, Stipković, 1998: 512]. Право да захтевају поделу наследства имају наследници, али и плодуживаоци и лични повериоци оставиоца.⁴

Наследници су слободни да своје право на деобу наследства остваре закључењем споразума о деоби. Споразумна деоба наследства јесте манифестација воље санаследника за оним начином деобе наследства којим санаследници на најбољи могући начин остварују своје интересе. Санаследници су слободни да манифестују своју вољу у границама одређеним законом.

3. Субјекти споразумне деобе наследства

Анализом упоредног законодавства, долазимо да закључка да наследници имају могућност да изврше споразумну деобу наследства. Уз мале разлике које произлазе из законских одредаба, закључујемо да у основи споразумне деобе наследства стоје правни сегменти који се морају повезати да би тај правни чин резултирао жељеним правним последицама. Споразумне деобе

3 О преображајним правима детаљније: Н. Петрушић, *Поступак за деобу заједничке ствари или имовине*, докторска дисертација, Ниш, 1995, стр. 43-45; С. Крнета, *Субјективна права*, Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, том III, Београд, 1978, стр. 198-199.

4 У француском праву лични повериоци наследника имају право да покрену поступак деобе наслеђа и да у том поступку учествују. Иако лични повериоци имају права на покретање поступка деобе, они немају права да заплене део санаследника у недељивој својини. Видети: чл. 815-817 СС. Титулар плодуживања има право једино да захтева поделу плодуживања, а сувласник само поделу својине. Видети: чл. 817-818 СС. Опширније о томе: [Стојановић, 2009: 104]. У немачком праву власник и плодуживалац могу заједно да захтевају деобу наследства. Видети: пар. 1006, ст. 2 и пар. 1068, ст. 2 BGB.

наследства нема без постојања два или више наследника, споразума о томе ко све има право да захтева део наследства, о предмету и начину деобе.

У аустријском праву, пре судске поделе наследства, наследници могу да предају у записник судији или судском поверенику, нотару свој споразум о подели наследства или коришћењу предмета из заоставштине. Тако закључен споразум представља судско поравнање. Ако у поступку деобе учествују штићеници, онда је потребно да споразум одобри старатељски суд.⁵

У немачком праву, уколико оставилац за живота није извршио поделу наследства тестаментом, наследници могу слободним договором да поставе правила за регулисање поступка деобе наследства и да закључе одговарајући уговор о деоби наследства.⁶ Уколико у наследничкој заједници има и малолетника који наслеђују заједно са својим родитељима или браћом и сестрама, родитељи не могу да заступају децу при закључивању уговора о расподели наследства. Родитељи морају да докажу старатељском суду да су за свако дете обезбедили посебног старатеља. Старатељу је за расподелу наследства, у сваком случају, неопходна дозвола старатељског суда.⁷ Пар. 1629 BGB предвиђа да је старатељу неопходна дозвола старатељског суда само када договор о расподели наследства у себи садржи радње наведене у пар. 1643, ст. 1 BGB, из пар. 1821, ст. 1 BGB.⁸ „Немачка судска пракса⁹ је, у више случајева, потврдила као услове пуноважности споразумне деобе наследства учешће законских заступника пословно неспособних наследника и сагласност старатељског суда“ [Стојановић, 2009: 118].

5 Пар. 181 Закона о ванпарничном поступку Републике Аустрије [Auberstreitgesets, BGB1 2003/111, који је ступио на правну снагу: 13. 12. 2003. године]. Текст овог Закона може се наћи на сајту: <http://www.jusline.at>.

6 Пар. 2048 и пар. 2049 BGB.

7 Пар. 1822, ст. 2 BGB.

8 Пар. 1643, ст. 1, тач. 1 предвиђено је да је старатељу потребно одобрење старатељског суда у случајевима предвиђеним пар. 1821 BGB и пар. 1822 BGB у тачкама 1, 3, 5, 8 и 11. Пар. 1821 BGB, ст. 1, тач. 1 предвиђа да је старатељу потребно одобрење старатељског суда за располагање непокретном имовином штићеника. Пар. 1822, ст. 1, тач. 1 предвиђа да је овакво одобрење потребно старатељу за закључивање споразума о деоби имовине или наследства штићеника.

9 „Став немачке судске праксе да, само у случајевима када се деоба наследства остварује у складу са законском регулативом, дозвољено је заступање већег броја малолетне деце од једног законског заступника [видети: RGZ 93, 334; BGHZ 21, 229; LG Koln DnotZ 1951, 229], као и онда, када се већи број наследника договори, да деобу наследства спроведе тако да једном пунолетном наследнику пренесе целокупно наследство, а он наследне делове осталима, па и малолетним санаследницима, да исплати у новцу [видети: KG KG] 40, 1]“ [Наведено према: Стојановић, 2009: 118].

Расподела наследства може уследити и у виду преноса свих наследних делова на једног наследника, када се са таквом расподелом сагласе сви санаследници. На тај начин, наследничка заједница престаје да постоји [Klüsener, Walter, 2002: 134: 135].

У француском праву споразумна деоба наследства подразумева да су се сви санаследници, а не већина, договорили око деобе заоставштине, да су сви пословно способни и присутни.¹⁰ Да ли се може извршити споразумна деоба наследства уколико је један од наследника нестао или је пословно неспособан? Француски законодавац предвиђа могућност пријатељске деобе наследства и у таквим случајевима, при чему је неопходно да интересе таквог наследника штити законски заступник, чију сагласност за деобу наследства потврђује породични савет или старатељски суд.¹¹ Старатељски суд може да констатује, на захтев заинтересованих страна и јавног тужилаштва, да постоји претпоставка да је лице nestало када је престало да се појављује у месту свог домицила или свог боравишта, и од њега није било новости.¹² У таквој ситуацији, судија ће констатовати да постоји претпоставка да је лице nestало и именовати неко лице које ће заступати његове интересе у вршењу његових права или у сваком правном акту у коме би ово лице учествовало.¹³ Пунолетна лица под старатељством могу да поднесу захтев за деобу или да учествују у споразумној деоби само уз помоћ свог старатеља.¹⁴ У таквим ситуацијама, судско одобрење¹⁵ деобе није потребно [Delfosse, Peniguel, 2006: 96]. Пријатељска деоба је могућа и у ситуацији када постоји заједничар који се не одазива и који, не противећи се изричито деоби, не одговара на предлоге својих санаследника.¹⁶ Сваки учесник у деоби може да позове, вансудским актом, заједничара који се

10 Чл. 835, ст. 1СС.

11 Чл. 836, ст. 2, у вези чл. 116 СС.

12 Чл. 112 СС.

13 Чл. 113 СС.

14 Чл. 510, ст. 1 СС.

15 “Избор термина сагласност одговара напоменама неких аутора који сматрају да је одобрење само формална верификација акта, док ће у том случају судија за старатељство имати задатак да брине о поштовању интереса nestалог лица, посебно када је реч о добрима која му се додељују, на шта прецизно упућује сагласност. Осим тога, одобрење, насупрот сагласности, даје овереним актима извршност, док у оквиру деобе нотаријални акт даје извршност деоби, а не одлука старатељског суда, који је надлежан једино за контролу поштовања права nestалог лица, али не и за доношење одлуке о деоби”. Опширније о томе: Извештај Сената бр. 343, стр. 317. [Наведено према: Delfosse, Peniguel, 2006: 96].

16 Овакво решење је предвиђено изменама Грађанског законика из 2006. године. Пре измена у истоветеним ситуацијама прибегавало се судској деоби.

не одазива да обезбеди заступника у пријатељској деоби. Наследник има рок од три месеца, рачунајући од датума позива, да одреди заступника. Уколико то не учини, један санаследник може од судије да захтева да одреди било које квалификовано лице које ће представљати одсутног, све до комплетне реализације деобе.¹⁷

Хрватски законодавац предвиђа решење да сваки санаследник, сувласник има права на деобу споразумом са осталим санаследницима или посредством суда.¹⁸ Санаследници могу споразумно да одреде лице које ће уместо њих одлучити о начину деобе.¹⁹ Уколико су на наслеђе позвана малолетна, потпуно или ограничено способна лица, у њихово име и за њихов рачун споразум закључују њихови старатељи уз претходно одобрење органа старатељства.²⁰ Орган старатељства поставља штићеницима посебног старатеља у случајевима одређеним ОЗ.²¹

„Споразум о деоби сувласништва некретнине у чијем закључењу нису учествовали сви санаследници није апсолутно ништав,²² али он не може бити од утицаја на сувласничка права оног сувласника, санаследника који није учествовао у закључењу“ [Maganić, 2008: 442]. Сувласник има право да захтева деобу ствари у свако доба, осим у невреме, не само у погледу свих ствари које су у сувласништву већ и у погледу појединих ствари.²³

Бугарски законодавац предвиђа право санаследника да захтевају деобу наследства у свако доба, сем у невреме.²⁴ ЗНБ не регулише споразумну деобу наследства, међутим уколико постоји воља санаследника да изврше споразумну деобу наследства, они то могу учинити сходно правилима

17 Чл. 837 СС. Постало је факултативно именовање нотара које врши судија. Деоба наследства које не садржи непокретна добра не захтева позивање нотара. Опширније о томе: Извештај Сената, бр. 3434, стр. 317. [Наведено према: Delfosse, Peniguel, 2006: 96].

18 Чл. 47 *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Republike Hrvatske* [„Narodne novine“, бр. 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006]. Текст Закона може се наћи на сајту: www.zakon.hr. У наставку рада биће коришћена скраћеница ZVDSPH.

19 Чл. 49, ст. 3 ZVDSPH.

20 Видети: чл. 184, ст. 1 и чл. 186 *Obiteljskog zakona Republike Hrvatske* [„Narodne Novine“ бр. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, 25/13, 05/15]. Текст Закона може се наћи на сајту: www.zakon.hr. У наставку рада биће коришћена скраћеница ОЗ.

21 Чл. 167, ст. 1, тач. 3, тач. 4, тач. 6 ОЗ.

22 VSRH, Gr - 12/00 од 04. 05. 2000. године. [Наведена према: Maganić, 2008: 442].

23 Чл. 47, ст. 2, чл. 48, ст. 1 ZVDSPH.

24 Чл. 69, ст. 1 ЗНБ.

о деоби сусвојине.²⁵ Уколико у поступку деобе наследства учествују малолетници или лица која су пословно неспособна или ограничено пословно способна, за њихове акте потребно је одобрење обласног суда.²⁶ Према ЗНБ, споразум о деоби наследства је ништав уколико у закључењу нису учествовали сви санаследници.²⁷

Законодавац Руске Федерације предвиђа могућност наследника да изврше споразумну деобу наследства.²⁸ Уколико је иза оставиоца остало његово нерођено дете, споразумна деоба наследства може да се изврши након његовог рођења.²⁹ Заштита интереса наследника који су малолетни, потпуно пословно неспособни или ограничено пословно способни, остварује се учешћем старатеља у поступку споразумне деобе.³⁰ Старатељ може да закључи споразум о деоби наследства у име и за рачун малолетног, потпуно пословно неспособног или ограничено пословно способног наследника, уз претходну сагласност органа старатељства.³¹ „Тиме се овај орган стимулише на активније учешће у процесу деобе наследства, будући да он није, осим давања сагласности за закључење уговора о деоби наследства, и дужан да учествује у самој подели наследства“ [Стојановић, 2006: 117].

4. Форма споразума о деоби наследства

На поступак споразумне деобе наследства аналогно се примењују одредбе ABGB које се односе на сусвојину из пар. 830-832. Споразум о деоби наследства је, сагласно овим одредбама, неформалан уговор. Ако се ради о деоби покретних ствари, не постоје никакви захтеви у погледу форме коју споразум наследника мора да испуњава. За разлику од покретних ствари, имајући у виду значај непокретних добара, споразум о деоби наследства мора бити састављен у писаној форми и заведен у јавном регистру.³² Садржину и исправност закљученог споразума потврђује јавни бележник.³³

25 Чл. 35 ЗСБ.

26 Чл. 35, ст. 2 ЗСБ.

27 Чл. 75, ст. 2 ЗНБ.

28 Чл. 1165, ст. 1 ГКРФ.

29 Чл. 1166 ГКРФ.

30 Чл. 1167 ГКРФ, који упућује на примену чл. 37 ГКРФ.

31 Чл. 37, ст. 2 ГКРФ.

32 Пар. 846 ABGB, који упућује на примену пар. 436 ABGB.

33 Закон о обавезном учешћу јавних бележника Републике Аустрије [Notariatszwanggesetz, OGH 25. 06. 1976, 1 Ob 105/75]. Текст Закона може се наћи на сајту: <http://www.jusline.at>.

Немачки законодавац не предвиђа изричито да је закључење уговора о деоби наследства условљено посебном формом. Иако су наследници начелно слободни у одабиру форме, њихова слобода избора је условљена правним третманом ствари које улазе у састав наследства које се дели. Уговор о деоби непокретних ствари наследници морају да закључе у писаној форми. Оверу уговора врши нотар.³⁴

У француском праву, ако су сви сувласници заједничке имовине присутни и способни, деоба се може извршити у виду и према модалитетима које одаберу заинтересоване стране. „Снага уговора о деоби наследства огледа се у усаглашавању воље заједничара, који слагањем чине лотове³⁵ (бирајући по вољи једнакост у натури, или, много чешће, једнакост у вредности)“ [Delfosse, Peniguel, 2006: 96]. Уколико су непокретне ствари предмет уговора о деоби наследства, онда уговор мора бити састављен у форми нотаријалног акта.³⁶

Хрватски законодавац у ZNH не говори о форми споразума о деоби наследства. ZVDSPH, такође, не предвиђа у каквој форми сувласници закључују споразум о деоби сусвојине. Мишљења смо да је пуноважност споразума о деоби наследства условљена формом само у случају поделе непокретних ствари.³⁷ Наследници који врше споразумну деобу покретних ствари из заоставштине нису везани ни за какву форму.³⁸ Једна од функција деобе наследства је и стицање права својине на одређеним добрима из заоставштине, што нас наводи на закључак да се аналогно примењују одредбе о стицању права својине.³⁹ Уговор о деоби непокретности које улазе у састав заоставштине производиће правно дејство иако није закључен у писаној форми, под условом да је извршен у претежном делу.⁴⁰

34 Пар. 311 BGB. „Тако, уговор који не задовољава услове форме није обавезујући за санаследнике (BGH LM, Nr. 22 према пар. 242). Расподела наследства не мора да буде договорена једним јединим документом, већ кроз више уговора. Различите изјаве санаследника морају да стоје једна поред друге у одговарајућем контексту (GR HRR 1930, Nr. 1466; 1934, Nr. 1485)“. [Наведено према: Soergel, Siebert, 1974: 223: 224].

35 Део заоставштине који се додељује једном од санаследника. Принцип једнакости у деоби представља једнакост у вредностима, чл. 826, ст. 1 СС. Сваки учесник у деоби добија део који је сразмеран његовим правима у заједничкој својини, чл. 826, ст. 2 СС.

36 Чл. 835, ст. 2 СС.

37 Мишљења смо да се на споразум о деоби непокретних ствари аналогно примењују одредбе о стицању права својине на непокретним стварима из чл. 119-125 ZVDSPH.

38 Видети: чл. 116 ZVDSPH.

39 О правном дејству деобе, видети: чл. 55, ст. 1 ZVDSPH.

40 Врховни суд Хрватске је становишта да нема конвалидације уговора о промету непокретности без увођења купца у посед, иако је исплаћена договорена цена и

У бугарском праву писана форма уговора о деоби наследства је форма *ad solemnitatem*, не само у случају деобе непокретности, већ и у случају деобе покретних ствари веће вредности.⁴¹ „У бугарској судској пракси дозвољава се и закључење предуговора о деоби наследства, који треба да испуни одређене захтеве садржане у облигационоправним прописима“ [Стојановић, 2006: 120].

Руски законодавац не инсистира на посебној форми коју споразум о деоби наследства мора да има, међутим води се рачуна о томе да ли је за пренос појединих ствари потребна посебна форма.⁴² Уколико споразум о деоби наследства има за предмет деобу непокретних добара која чине заоставштину, санаследници могу да закључе уговор о деоби наследства само уколико имају претходно утврђено право наследства. Уверење о праву наследства издаје нотар.⁴³

5. Делимична деоба наследства

Имајући у виду да је наследничка заједница субјективно, али и објективно заједништво које настаје поводом ствари, поставља се питање да ли деоба наследства подразумева потпуну субјективну и објективну деобу или постоји могућност парцијалне, делимичне деобе. Потпуну субјективну деобу можемо дефинисати као деобу којом су обухваћени сви наследници, потпуна објективна деоба је деоба која се односи на све предмете заоставштине, без изузетка.

Полазећи од тога да суштинску карактеристику споразумне деобе наследства чини слободна воља наследника, начелно бисмо могли рећи да је потпуна или делимична деоба наследства резултат воље санаследника. Свакако воља наследника подразумева слободну вољу у границама одређеним законом. Делимична деоба наследства је у упоредном праву предвиђена као модалитет коме санаследници могу прибећи и користити

плаћен порез на промет. Видети одлуке: Рев. бр. 1441/1993-2, Рев. бр. 745/09-2. Одлуке преузете са сајта: www.vsrh.hr.

41 Чл. 35 ЗСБ. „Тако се чл. 35, ст. 1 ЗСБ примењујена сваки уговор о деоби, независно од намере сувласника, за добијање тачно одређене ствари, новчане противвредности, друге противвредности, намере даривања или намере за избегавањем будућег спора...“ Из образложења Решења Врховног касационог суда Бугарске, № 172 Софија, 02. 03. 2010 године. Решење преузето са сајта: www.vks.bg Деоба покретних ствари, чија вредност прелази 50 лева, као и непокретних ствари, изискује закључење писаног уговора, а потписи уговарача морају бити оверени од стране нотара.

42 Чл.1165, ст.2 ГКРФ, у вези чл. 158-161 овог Кодекса.

43 Ibid.

се њиме у ситуацијама када није нужно укинути наследничку заједницу у свим њеним сегментима.

„У аустријском праву делимична деоба сувласништва могућа је само ако тиме није нарушена економска целовитост заједничке ствари“ [Maganić, 2008: 429]. Делимична деоба сувласништва могућа је у погледу ствари које се налазе у сувласништву и у погледу лица која чине наследничку заједницу.

Немачки законодавац предвиђа готово идентично решење аустријском. У немачком праву споразум о деоби може везивати само неке санаследнике. Споразумом о делимичној деоби наследници могу да изврше деобу само одређених предмета из заоставштине. Према пар. 2042, BGB ст. 1, право сваког наследника односи се на расподелу целокупног наследства. Делимичну деобу наследства која би се односила само на њега, санаследник не може да захтева, али је тако нешто могуће споразумним путем. Парцијална деоба наследства пружа две могућности: 1) да санаследник пренесе свој део на другог наследника, сходно пар. 2033, ст. 1 BGB; 2) да иступи из круга наследника (по правилу уз надокнаду), при чему целокупно наследство остаје преосталим наследницима. „Друга наведена могућност назива се и ‘издвајањем’ те може да буде договорена и без неопходне правне форме, у случају кад наследства припада земљиште и преостаје само један наследник, који ће на тај начин постати његов једини наследник“ [Leipold, 2002: 277]. Расподела се може искључити и у односу само на поједине ствари, припадајуће наследства. Уколико санаследници, у циљу наставка рада предузећа, оснују предузеће, а без да су извршили пренос земљишта оставиочевог предузећа на ново предузеће, треба претпоставити да је дошло до споразумног искључења расподеле наследства, макар што се тиче земљишта оставиочевог предузећа, пошто је од самог предузећа нераздвојиво. Таквим је договором везан и сваки од оснивача новог предузећа, те на тај начин не мора да покреће поступак за расподелу земљишта, које и даље припада имању оставиоца, односно заједници наследника [Soergel, Siebert, 1974: 221: 222]. У случају да делимична расподела наследства укључује само поједине предмете, наследничка заједница престаје да функционише у случају, нпр., неког банковног рачуна [Klüsener, Walter, 2002: 132].

Француско право познаје делимичну деобу наследства. Парцијална деоба наследства постоји када допушта опстанак заједничке имовине у погледу одређених добара или одређених лица.⁴⁴

44 Чл. 838 СС.

У хрватском праву делимична деоба сувласништва регулисана је чл. 48 ZVDSPH. Реализацијом права на делимичну деобу наследства, наследничка заједница престаје да постоји у односу на одређене ствари и права из заоставштине, или између одређених наследника, док у осталом она наставља да егзистира.

Бугарски и руски законодавац не говоре о праву сувласника на делимичну деобу. Полазећи од правила *ad maiore ad minus*, могли бисмо закључити да нема места тумачењу које би искључивало могућност наследника да захтевају делимичну деобу. Ко може више, може и мање. Право на делимичну деобу наследства не може се доводити у питање и због карактера споразума којим се деоба врши. Имајући у виду слободну вољу санаследника да договоре деобу, то подразумева креирање и манифестовање воље санаследника у границама дозвољеног и могућег. Свакако, из разлога прецизности и правне сигурности, потребно је предвидети право наследника на делимичну деобу наследства.

6. Реализација споразума о деоби наследства

Споразумна деоба наследства је резултат слободне и сагласне изјаве воља санаследника о предмету и начину деобе. Закључивање споразума о деоби наследства је једна етапа у деоби наследства. Постојање наследничке заједнице у времену протеже се онолико колико је неопходно да се споразум о деоби наследства реализује. Чином реализације споразума о деоби наследства, наследничка заједница престаје да постоји у односу на предмете и санаследнике, субјекте споразумне деобе. Сагласна изјава воље санаследника је конститутивни елемент, не само споразума о деоби наследства, већ је и услов реализације споразума. Нема споразумне реализације без сагласности санаследника, субјеката споразума о деоби.

У аустријском праву испуњење споразума о деоби може се остварити подношењем тужбе према пар. 830 ABGB.

У немачком праву санаследницима се гарантује право на подношење тужбе као инструмента за реализацију уговора о деоби наследства. „Сама тужба за спровођење у дело споразумне деобе наследства потребна је и у случају да санаследници оклевају да испуне слободном вољом склопљени уговор о расподели наследства“ [Soergel, Siebert, 1974: 222]. Санаследницима се пружа могућност да, поред споразума о деоби наследства, закључе и споразум о начину деобе наследства. Уколико се санаследници не договоре о начину деобе наследства, њима се омогућава да споразум о деоби наследства реализују принудним путем, подношењем кондемпнаторне тужбе [Maganić, 2008: 436].

У француском праву пријатељска деоба је правило, а судска деоба изузетак. Споразум о деоби наследства се само изузетно принудно реализује. Сходно чл. 840-842СС, тужба за реализацију споразума о деоби наследства може се поднети уколико се појављују оспоравања у вези начина приступа или окончања пријатељске деобе [Delfosse, Peniguel, 2006: 98].

Хрватски законодавац не изјашњава се децидирано о принудној реализацији споразума о деоби наследства. Мишљења смо да има места примени одредаба чл. 161-194 Закона о обавезним односима Републике Хрватске,⁴⁵ којима се регулишу питања испуњења уговорних обавеза и последица неиспуњења. Сходно наведеним одредбама, сувласници могу да реализују споразум о деоби наследства подношењем кондемпнаторне тужбе.

Закон о својини Републике Бугарске не садржи одредбе за случај неиспуњења уговорних обавеза из споразума о деоби сусвојине. Споразум о деоби наследства је дужничко-поверилачки однос санаследника. Једина специфичност овог споразума јесте да он настаје између санаследника, а поводом деобе наследства. Имајући у виду да се споразум о деоби наследства по својим општим карактеристикама ни у чему не разликује од других уговора, мишљења смо да се, за случај неиспуњења обавеза преузетих споразумом о деоби, имају применити одредбе чл. 63-94 Закона о дуговима и споразумима Републике Бугарске.⁴⁶ На основу ових одредаба, санаследници имају права на подношење кондемпнаторне тужбе за испуњење.

Одредбама о споразумној деоби наследства ГКРФ нису уређена питања реализације споразума о деоби наследства. Мишљења смо да се на испуњење, односно неиспуњење обавеза преузетих споразумом о деоби наследства, аналогно могу применити одредбе о не(испуњењу) уговорних обавеза ГКРФ.⁴⁷

45 Закон о обавезним односима Републике Хрватске, [„Народне новине“, бр.35/05,41/08,125/11]. Текст овог закона може се наћи на сајту: <http://www.narodne-novine.nn.hr>.

46 Закон о обавезама и споразумима Републике Бугарске [Закон за задълженята и договорите на Република Българија. Обн. ДВ. бр. 2/1950, бр. 275/1950, 69/1951, 92/1952, 85/1963, 27/1973, 16/1977, 28/ 1982, 30/1990, 12/ 1993, 56/ 1993, 83/1996, 104/1996, 83/1999, 103/1999, 34/2000, 19/2003, 42/2005, 43/2005, 36/2006, 59/2007, 92/ 2007, 50/2008]. Текст Закона, може се наћи на сајту: <http://www.lex.bg>.

47 Видети: чл. 309-328 ГКРФ.

7. Закључак

Наследничка заједница, схваћена као заједница за коју важе правила о сусвојини или заједничкој својини наследника, настаје у тренутку делације и траје до деобе. Њено постојање у времену је ограничено тренутком деобе наследства. Деоба наследства је циљ коме наследници као заједничари теже. Споразумна деоба наследства је један од могућих начина деобе.

Уз поштовање специфичности које произлазе из законских решења која су предмет анализе овог рада, мишљења смо да, насупрот уоченим разликама, сличности у регулативи споразумне деобе наследства су заступљене у већем обиму. У аустријском, немачком, француском и руском праву споразумна деоба наследства је детаљно регулисана. Одређујући круг субјеката споразумне деобе наследства, запажамо да, поред пунолетних и пословно способних наследника, то могу бити и малолетна лица лица чије је боравиште непознато, пословно неспособна лица, лични повериоци наследника и плодуживаоци наслеђа. Заштита интереса ових лица обезбеђује се активним учешћем суда за старатељство, обласног суда и органа старатељства. Споразум о деоби наследства је, у начелу, неформалан правни посао, уз извесне изузетке који се односе на одређене категорије ствари, у погледу којих се захтева испуњење услова форме коју законодавац одређује као *adsolemnitatem*. Делимична деоба наследства у законодавству ових земаља је предвиђена као правна могућност која стоји у једној равни са потпуном деобом наследства. Споразум о деоби наследства реализује се добровољно. У случају да нема добровољности, наследницима стоје на располагању правна средства уз чији помоћ могу реализовати споразум.

Насупрот аустријском, немачком, француском и руском законодавцу који су били исцрпани у регулисању споразумне деобе наследства, из анализе хрватског и бугарског законодавства закључујемо да је споразумна деоба наследства само предвиђена. Законодавци ових земаља нису се бавили питањима субјеката, форме споразума, делимичном деобом, нити начинима за реализацију споразума. Напросто, дати одговор на сва ова питања значи заронити у море великог броја прописа, те у њима наћи по неку одредбу која се по принципу аналогije може применити када се пред нама постави питање споразумне деобе наследства.

Литература

- Gavella, N. [1983]. *Pravni položaj nasljednika*, Zagreb
- Gavella, N, Josipović, T, Gliha, I, Belaj, V, Stipković, Z. [1998]. *Stvarno pravo*, Zagreb
- Delfosse, A –Peniguel, J. F. [2006]. *La réforme des successions et des libéralités*, Paris
- Klüsener, B–Walter, E. [2002]. *Erbern, Vererben und Nachlassplanung*, Recklinghausen ZAP-Verl
- Koziol, H–Welser, R. [2007]. *Grundriss des bürgerlichen Rechts, band II, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, Wien
- Крнета, С. [1978]. *Субјективна права*, Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада, том III, Београд
- Leipold, D. [2002]. *Erbercht*, Tübingen
- Maganić, A. [2008]. *Razvrgnuće suvlasničke zajednice*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2008
- Петрушић, Н. [1995]. *Поступак за деобу заједничке ствари или имовине, докторска дисертација*, Ниш
- Soergel Hs.Th. – Siebert, W. [1974]. *Bürgerliches Gesetzbuch, mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, band 6, Erbercht*, Stuttgart
- Стојановић, Н. [2009]. *Наследничка заједница*, Ниш

Правни прописи

- Грађански законик Републике Аустрије (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811 idF BGB1 I 58/2004, 77/2004, 43/2005, 113/2006)
- Грађански законик Републике Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch, RGB1 I S. 195, закључно са изменама и допунама из 2008. године, BGB1. I S2399)
- Грађански законик Републике Француске (Code Civil, закључно са изменама и допунама из 2006. године, La loi No 2006-728 du Juin 2006)
- Грађански кодекс Руске Федерације (Гражданский кодекс Российской Федерации). Трећи део овог Законика објављен је у СЗРФ, N 49, от 03. 12. 2001)
- Закон о ванпарничном поступку Републике Аустрије (Auberstreitgesets, BGB1 2003/111)

Закон о обавезном учешћу јавних бележника Републике Аустрије (Notariatszwanggesetz, OGH 25. 06. 1976, 1 Ob 105/75 (LGZ Wien 45 R 242/74; BG Floridsdorf 4 C 418/72)

Закон о наслеђивању Републике Бугарске (Закон за наследството на Република Българија, Обн. ДВ. бр. 22/1949, 41/1949, 275/1950, 41/1950, 41/1985, 60/1992, 21/1996, 104/1996, 117/1997, 96/1999, 34/2000, 59/2007)

Закон о својини Републике Бугарске (Закон за сопственост на Република Българија, Обн. ДВ. бр. 92/1951, 12/1958, 90/1963, 26/1973, 54/1974, 87/1974, 55/1978, 36/1979, 19/1985, 14/1988, 91/1988, 38/1989, 31/2000, 46/2006, 105/2006, 24/2007, 59/2007, 113/2007)

Закон о обавезама и споразумима Републике Бугарске (Закон за задълженјата и договорите на Република Българија, Обн. ДВ. бр. 2/1950, бр. 275/1950, 69/1951, 92/1952, 85/1963, 27/1973, 16/1977, 28/1982, 30/1990, 12/1993, 56/1993, 83/1996, 104/1996, 83/1999, 103/1999, 34/2000, 19/2003, 42/2005, 43/2005, 36/2006, 59/2007, 92/2007, 50/2008)

Zakon o nasljeđivanju Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 48/2003, 163/2003)

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006)

Obiteljski zakon Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, 25/13, 05/15)

Zakon o obaveznim odnosima Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 35/05, 41/08, 125/11)

Интернет странице

1. <http://www.legifrance.gouv.fr>
2. <http://www.lex.bg>
3. <http://www.jusline.at>
4. <http://www.narodne-novine.nn.hr>
5. <http://www.corporativelow.ru>
6. <http://www.parlament.gov.rs>
7. <http://www.dejure.org>
8. <http://www.vks.bg>
9. <http://www.vsrh.hr>

Ivana Evtimov, LL.B.

**ON DISTRIBUTION OF INHERITANCE BY MUTUAL
AGREEMENT IN THE COMPARATIVE LAW**

Summary

The legislative provisions governing the distribution of succession estate by mutual agreement are comprehensively regulated in the Austrian, German, French and Russian succession law. Whereas the legislators in these countries have provided a thorough and comprehensive normative framework on the issue of distribution of succession estate by mutual consent, the author's analysis of the Croatian and Bulgarian legislation on this issue indicates that the distribution of succession estate by mutual consent is formally prescribed but underdeveloped. The legislators in these countries have not tackled the specific issues concerning the parties in this legal relation, the forms of mutual agreement, the issue of partial distribution of property assets and the manner of putting the agreement into effect.

Key words: *succession estate, heirs, distribution, parties' agreement, form, implementation.*

